

ORDE of AFSTEMMING

Van expressie naar orde — en de grens van het systeem

Bewerking met ChatGPT

Inleiding: een verschuiving in de architectuur

In de architectuur is de afgelopen decennia een duidelijke beweging zichtbaar. Waar lange tijd expressie, vorm en individuele signatuur centraal stonden, groeit vandaag de behoefte aan orde, maat en samenhang. Dat is geen toevallige ontwikkeling. Ze komt voort uit een ervaring die steeds breder wordt gedeeld: dat architectuur, wanneer zij zich te veel richt op vorm en autonomie, haar verbinding met het dagelijks leven verliest.

In een wereld waarin elk gebouw zich wil onderscheiden, ontstaat onrust. Waar elke ontwerpogave opnieuw begint, verdwijnt continuïteit. En waar de hand van de architect te nadrukkelijk aanwezig is, raakt de gebruiker op de achtergrond. Tegen die achtergrond ontstaat een hernieuwde interesse in systemen — in principes die orde kunnen brengen in de complexiteit van de gebouwde omgeving.

De herwaardering van orde

Het werk van Dom Hans van der Laan wordt in dat licht opnieuw gelezen. Zijn benadering biedt precies wat vandaag vaak wordt gemist: helderheid, structuur en een consequente maatvoering die de ruimte begrijpelijk maakt. Zijn plastische getal en het daaruit voortkomende maatsysteem vormen een poging om architectuur te funderen op een objectieve basis. In zijn werk ontstaat rust, omdat alles met elkaar samenhangt. Niets is willekeurig.

Die herwaardering is begrijpelijk en terecht. In een gefragmenteerde bouwpraktijk kan een dergelijk systeem houvast bieden. Het helpt om gebouwen te maken die leesbaar zijn, die zich verhouden tot de mens en die niet afhankelijk zijn van mode of persoonlijke expressie.

De grens van het systeem

Maar juist hier ligt ook een grens.

Wanneer orde het uitgangspunt wordt, ontstaat het risico dat zij opnieuw een gesloten systeem vormt. Een systeem dat vooraf bepaalt hoe architectuur moet zijn, in plaats van te ontstaan uit de werkelijkheid waarin gebouwd wordt. Wat bedoeld is als middel, wordt dan een doel op zichzelf.

Het probleem is niet de orde, maar haar positie. Als orde vooraf wordt vastgelegd, kan zij moeilijk meebewegen met veranderend gebruik, met tijd en met context. Zij wordt statisch, terwijl het leven dynamisch is. Architectuur die volledig uit een systeem wordt opgebouwd, is vaak consequent — maar juist daardoor ook kwetsbaar voor verandering. Iedere aanpassing raakt het geheel.

Een historische reflectie

In dat licht is een historische reflectie verhelderend. In de oudheid en de pre-moderne bouwculturen — van Egypte en Griekenland tot Rome, van islamitische steden tot middeleeuwse Europese nederzettingen, en ook in Aziatische bouwtradities — werd gebouwd met maat, verhouding en orde. Maar die orde was nooit vastgelegd in één universeel, allesbepalend systeem zoals het plastische getal of de Modulor.

Als een dergelijk allesomvattend maatsysteem werkelijk noodzakelijk was geweest voor het bouwen, dan was het in die lange geschiedenis vrijwel zeker ontstaan en breed toegepast. Dat is niet gebeurd. Wat we wel zien, zijn flexibele maatpraktijken: verhoudingen gebaseerd op het lichaam, op materiaal, op constructie, op gebruik en op plaats. Maten ontstonden in het bouwen zelf, niet daarbuiten.

Dat gegeven is betekenisvol. Het suggereert dat orde in de architectuur historisch gezien niet voortkomt uit één abstract systeem, maar uit een voortdurende afstemming tussen mens, techniek en omgeving.

De vraag verschuift

Daarmee verschuift de vraag. Niet: hebben we orde nodig?

Maar: waar komt die orde vandaan?

Ontstaat zij uit een vooraf bedacht systeem?

Of groeit zij uit de afstemming tussen mens, plek en gebruik?

Wanneer architectuur vertrekt vanuit afstemming, krijgt orde een andere betekenis. Zij is dan geen opgelegd kader, maar een gevolg van een proces. Zij ontstaat daar waar verschillende factoren — gebruik, context, materiaal en tijd — met elkaar in balans komen. In die situatie is orde niet dwingend, maar dragend. Niet beperkend, maar richtinggevend.

Een bredere opgave

De huidige beweging van expressie naar orde is dus begrijpelijk, maar nog niet voldoende. Zij blijft binnen hetzelfde denkkader, waarin architectuur vertrekt vanuit een vooraf bepaald principe — of dat nu vorm is of maat.

De werkelijke opgave ligt dieper.

Niet in het vervangen van expressie door orde, maar in het loslaten van het idee dat architectuur vanuit één principe moet vertrekken.

Conclusie

Architectuur ontstaat niet uit vorm, en ook niet uit systeem.

Zij ontstaat uit afstemming.

En juist daarin ligt haar vermogen om werkelijk toekomst te hebben:

niet als vaststaand geheel, maar als een proces dat kan meebewegen met het leven dat zij draagt.

Orde verschijnt daarin vanzelf —

niet als beginpunt, maar als resultaat.

Waasmunster (België) - Klooster Rosenberg van Dom Hans van der Laan; gebouwd op basis van het maatsysteem van het Plastisch Getal. Hoe ondergaat zij transformatie? Alleen met het Plastisch Getal als basis?

Giralda - Sevilla (Andalusia Spanje): Rechts de toren (voormalige minaret) die Giralda genoemd wordt- het onderstel gebouwd in de 12e eeuw gebouwd door de Islamitische Almohaden en een bovendeel in een Renaissance bouwstijl . Links de Kathedraal : op de resten van de voormalige moskee een bouwdeel in Laat-Gotische en Renaissance bouwstijlen.

Het samengaan van diverse bouwstijlen in een eigen maatsystematiek, maar niet in eigen systeem van maatstelsels. Het geheel in transformatie wat harmonisch wordt ervaren. Een bijzonderheid en karakteristiek wat de moderniteit heeft laten verdwijnen.